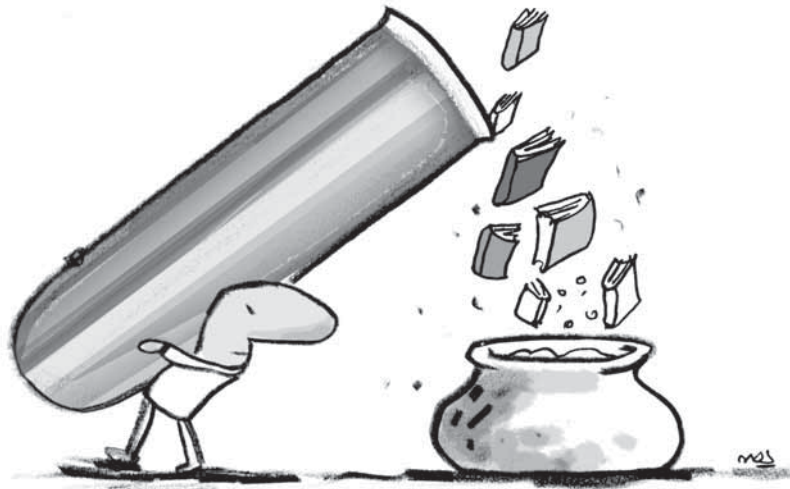

کتابخانه مدرسه یا آموزشگاهی، مجموعه‌ای از کتاب‌های مناسب است که در آموزش و پرورش نقش سازنده، فعال و مکمل دارد و مهم‌ترین وظیفه آن، ایجاد میل و عادت به مطالعه فردی و ایجاد روحیه پژوهش به منظور گسترش آموخته‌ها در دانش‌آموزان است.

چکیده‌ی یافته‌های یک پژوهش

فاطمه حدادی

اشاره

«بررسی وضعیت کتابخانه‌های آموزشگاهی دوره متوسطه استان کهگیلویه و بویر احمد»، عنوان پژوهشی از نوع توصیفی است که پرسش‌نامه‌های آن از طریق اداره‌های آموزش و پرورش هر منطقه‌ی تابعه‌ی استان، در سال ۱۳۸۲ میان جامعه‌ی آماری پژوهش، یعنی هم‌ه‌ی ۲۸۳ کتابخانه‌ی آموزشگاهی متوسطه تحت پوشش، توزیع شده است. چکیده‌ی یافته‌های پژوهش حاضر از این قرار است: «کمبود کتاب و روز آمد نبودن مجموعه، کمبود بودجه و نیروی متخصص، نامناسب بودن فضای کتابخانه‌ها، کمبود تجهیزات و وسایل دیداری - شنیداری، نبود نشریات ادواری، کمبود کتاب مرجع، استفاده نکردن از فناوری اطلاعات و نامناسب بودن زمان استفاده از کتابخانه. در پایان، پیشنهادهایی برای بهینه‌سازی کتابخانه‌های آموزشگاهی در استان کهگیلویه و بویر احمد ارائه شده است.

بیان مسأله

یکی از هدف‌های مهم آموزش و پرورش، پرورش خلاقیت و استعداد‌های دانش‌آموزان و سوق دادن آن‌ها به سوی نوعی یادگیری خود‌انگیخته است. رسیدن به این هدف، امکانات و ابزار مناسب و کافی را می‌طلبد. کتابخانه‌های آموزشی یکی از ابزارهای کمک آموزشی هستند که می‌توانند نقش مهمی را در این فرایند ایفا کنند.

از طرف دیگر، با پیشرفت علم و فناوری، عمر متوسط دانش‌بشری ۳/۵ تا ۵ سال تخمین زده شده است. در چنین شرایطی، برنامه‌ریزان آموزشی نمی‌توانند به‌طور مرتب بر حجم کتاب بیفزایند تا دانش‌آموزان را با ابعاد جدید دانش آشنا سازند، پس

تنها راه‌حل ممکن، ایجاد مهارت در افراد برای رساندن خود به اطلاعات

جدید، با استفاده از کتاب و کتابخانه است. اهمیت این مسأله در دوره متوسطه بیش‌تر احساس می‌شود؛ چرا که در این سن کنجکاوی و ایجاد پرسش در ذهن نوجوانان به اوج می‌رسد. دانش‌آموزانی که در مقطع متوسطه با فرهنگ مطالعه و تحقیق آشنا می‌شوند در دانشگاه نیز روحیه‌ی پژوهش خود را که تضمین‌کننده‌ی موفقیت آن‌هاست، حفظ می‌کنند.

اما تعیین این‌که جایگاه کتابخانه‌های آموزشی در فرایند آموزش رسمی کشور کجاست، به پژوهش نیاز دارد. تحقیق حاضر به بررسی وضعیت این کتابخانه‌ها در استان کهگیلویه و بویر احمد می‌پردازد.

هدف‌های پژوهش

۱. بررسی وضعیت موجود کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسطه از نظر منابع، تجهیزات، فضا و نیرو؛
۲. شناخت موانع و مشکلات احتمالی موجود در کتابخانه‌ها؛
۳. ارائه‌ی پیشنهاد برای بالا بردن کیفیت خدمات کتابخانه‌ها.

پرسش های پژوهش

۷. وضعیت کتابخانه ها از نظر تعداد

منابع چگونه است؟

۸. دلایل کارآمد نبودن احتمالی

کتابخانه های آموزشی دوره متوسطه

استان چیست؟

روش و جامعه ی آماری پژوهش

پژوهش حاضر از نوع توصیفی

است، و جامعه ی پژوهش، همه ی

کتابخانه های استان کهگیلویه و

بویراحمد.

۲۸۳ آموزشگاه متوسطه در استان

وجود دارد. از این تعداد، چهار

آموزشگاه متوسطه ی عشایری استان به

علت در دسترس نبودن، حذف شدند.

اطلاعات گردآوری شده با استفاده از

نرم افزار «اکسل» پردازش شد.

۱. بیش ترین اوقات استفاده از

کتابخانه های آموزشی چه زمانی
است؟

۲. بودجه ی کتابخانه های

آموزشگاهی از چه محل یا محلی
تأمین می شود؟

۳. آیا میان کتابخانه های آموزشی

مقطع متوسطه استان با دیگر کتابخانه های
آن ارتباط اطلاعاتی وجود دارد؟

۴. چه فعالیت هایی برای جذب

دانش آموزان به کتابخانه ها صورت
می گیرد؟

۵. جایگاه فناوری آموزشی و

فناوری های اطلاعاتی در کتابخانه
کجاست؟

۶. وضعیت کتابخانه ها از نظر

نیروی انسانی متخصص چگونه است؟

پیشینه‌ی پژوهش در خارج از کشور

بررسی‌هایی که در ایران و خارج از ایران درباره‌ی کتابخانه‌های آموزشی انجام شده‌اند، نشان از اهمیت و نقش این کتابخانه‌ها در تداوم امر آموزش دارند. طاهره علوی، پایان‌نامه‌ی دکترای خود را (۱۳۵۸) به کتابخانه‌ی دبیرستان شهر تهران اختصاص داد. او در تحقیق خود، در دو زمینه‌ی عوامل درونی و بیرونی، علل پویا نبودن این کتابخانه‌ها را بررسی کرد و در نهایت نتیجه گرفت. ■ کتابخانه‌های دبیرستانی فاقد کتابدار با پست سازمانی هستند؛ ■ بودجه‌ی خاصی در دبیرستان‌ها برای کتابخانه‌ها وجود ندارد؛ ■ نسبت کتاب به دانش‌آموز در هر کتابخانه زیر استاندارد است؛ ■ رده‌بندی، مجموعه‌سازی و سازماندهی در کتابخانه‌های آموزشی نامناسب است.

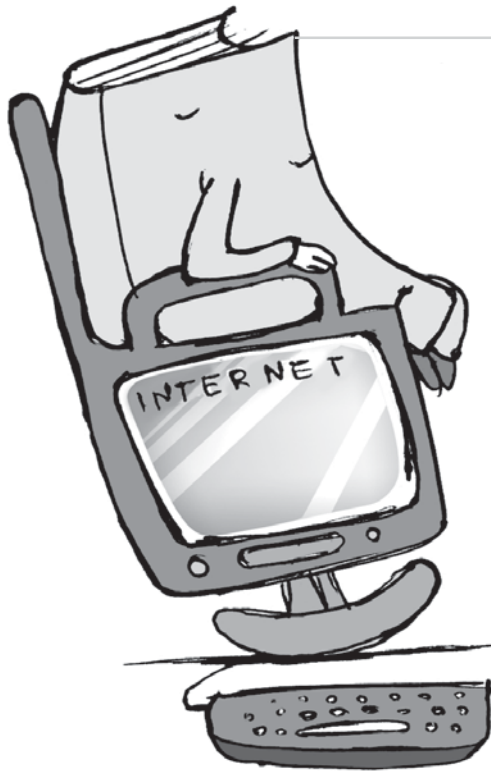
از مجموع ۱۲۴ کتابخانه، ۴۵ درصد آن‌ها بیش‌ترین اوقات استفاده از کتابخانه را زنگ تفریح، و ۳۱ درصد نیز زنگ تفریح و زنگ پرورشی اعلام کرده‌اند

ژسیکلا، ۱۹۹۶ در تحقیقی با عنوان «کتابخانه در نظام آموزش و پرورش به عنوان کیفیت»، به بررسی ساختار آموزش و پرورش لهستان پرداخت. وی معتقد است، برای ایجاد دگرگونی در ساختار آموزش و پرورش باید تشکیلات آن را به نفع گسترش تحصیلات متوسطه دگرگون کرد. زیرا نوجوانانی که از آموزش و پرورش دبستانی و دبیرستانی نامناسبی برخوردار بوده‌اند، وقتی به دانشگاه راه می‌یابند، عادت یادداشت برداری را از آن دوران با خود به دانشگاه می‌آورند و آن را تداوم می‌بخشند. نتایجی که از این تحقیق به دست آمد، عبارتند از:

۱. مدرسه‌ها توان خود را برای ایجاد انگیزه‌ی مطالعه از دست داده‌اند و وسایل ارتباط جمعی جانشین وسایل سنتی آموزش تلقی می‌شوند؛
۲. مطالعه‌ی کتاب و متون عمیق و برتر میان دانش‌آموزان عاملی مثبت تلقی نمی‌شود؛
۳. دانش‌آموزان بیش‌تر به یادگیری از طریق فناوری‌های جدید تمایل دارند و کم‌تر به خواندن علاقه نشان می‌دهند.

پیشینه‌ی پژوهش در ایران

باب الحوائجی، در سال ۱۳۶۶، پژوهشی با عنوان «علل عدم تداوم و

پویایی کتابخانه‌های دبیرستانی در ایران» انجام داد. او در این تحقیق، عوامل درونی و بیرونی را دلیل نبود رشد تداوم در کتابخانه‌های دبیرستانی ایران می‌داند. عوامل درونی به نظام آموزشی ایران، و عوامل بیرونی به مسائل خاص اجتماعی مربوط می‌شوند. جامعه‌ی آماری این تحقیق، تعدادی از مدرسه‌های تهران بود.

سلوکی در سال ۱۳۷۵، در

پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد خود با عنوان «ارزیابی امکانات و خدمات اطلاع‌رسانی در آموزشگاه‌های مجری نظام جدید آموزش متوسطه‌ی شهر تهران و ارائه‌ی پیشنهاد برای بهینه‌سازی آن»، به بررسی وضعیت خدمات اطلاع‌رسانی در آموزشگاه‌های نظام جدید متوسطه‌ی شهر تهران پرداخت. جامعه‌ی آماری این تحقیق، ۱۱۰ آموزشگاه متوسطه‌ی مجری نظام جدید متوسطه‌ی شهر تهران بود.

فرضیه‌ی پژوهش مبنی بر این بود که در آموزشگاه‌های نامبرده برای خدمات اطلاع‌رسانی جایگاه ویژه‌ای وجود دارد. یافته‌های تحقیق مشخص کردند، بر خلاف زمینه، در این آموزشگاه‌ها جایگاهی برای اطلاع‌رسانی در نظر گرفته نشده است. مسؤولان امر آموزش کشور باید به تقویت کتابخانه‌های آموزشگاهی، هم از نظر نیروی انسانی

متخصص و هم از نظر تجهیزات، پردازند.

یافته‌های پژوهش و تجزیه و تحلیل آن‌ها

■ از مجموع ۱۲۴ کتابخانه، ۴۵ درصد آن‌ها بیش‌ترین اوقات استفاده از کتابخانه را زنگ تفریح، و ۳۱ درصد نیز زنگ تفریح و زنگ پرورشی اعلام کرده‌اند. ۱۰ درصد به زنگ پرورشی، ۶ درصد به زنگ ورزش، ۶ درصد به ساعات تعطیلی بعد از مدرسه و یک درصد نیز به زنگ انشا اشاره داشته‌اند.

■ از ۶۴ کتابخانه‌ی پاسخ دهنده، ۸۱ درصد بودجه‌ی سالانه‌ی خود را از سرانه‌ی دانش‌آموزی تأمین می‌کنند؛ ۱۳ درصد از طریق کمک‌های مردمی و اداره‌ی آموزش و پرورش، ۵ درصد از طریق حق عضویت، و ۲ درصد از طریق شهریه‌ی کلاس‌های تقویتی.

■ درباره‌ی ارتباط میان کتابخانه‌ها، از مجموع ۶۸ کتابخانه، ۶۲ درصد ارتباط با کتابخانه‌های عمومی، ۱۵ درصد ارتباط با کتابخانه‌های دیگر مدرسه‌ها، ۱۰ درصد ارتباط با کتابخانه‌های کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان، ۹ درصد ارتباط با کتابخانه‌های مسجدها و ۴ درصد ارتباط با کتابخانه‌های دانشگاهی ذکر کرده‌اند.

■ در زمینه‌ی فعالیت‌های جانبی کتابخانه‌ها، از مجموع ۹۸ کتابخانه، ۶۶ درصد به تهیه‌ی روزنامه‌ی دیواری، ۱۴ درصد به نمایشگاه کتاب و تهیه‌ی روزنامه‌ی دیواری، ۱۳ درصد به کتابخوانی، ۳ درصد به شعرخوانی، ۲ درصد به نمایش فیلم و روزنامه‌ی دیواری و یک درصد به همه‌ی موارد اشاره کرده‌اند.

■ در مورد وضعیت مواد دیداری - شنیداری (فناوری‌های اطلاعاتی) از مجموع ۱۳۸ کتابخانه، ۵۹ درصد هیچ وسیله‌ای نداشته‌اند. ۳۱ درصد رادیو، تلویزیون و ویدئو، و ۱۰ درصد رایانه داشته‌اند.

■ بیش‌ترین فراوانی مسؤول کتابخانه‌های مورد بررسی، متعلق به مربیان پرورشی است (۵۵ درصد). ۲۱ درصد از کتابخانه‌ها توسط کتابداری مجرب، ۱۱ درصد توسط مدیر مدرسه، ۹ درصد توسط مدیر مدرسه و مربی پرورشی، ۳ درصد توسط کتابدار متخصص، و یک درصد توسط معاون مدرسه اداره می‌شود.

■ از مجموع ۱۱۰ کتابخانه‌ی پاسخ دهنده، ۶۸ درصد از کتابخانه‌ها میان صفر تا ۱۰۰۰ جلد کتاب دارند؛ ۱۷ درصد میان ۱۰۰۰ تا ۲۰۰۰، ۱۰ درصد میان ۲۰۰۰ تا ۳۰۰۰، و ۵ درصد میان ۳۰۰۰ تا ۴۰۰۰ کتاب.

■ در زمینه‌ی مشکلات کتابخانه‌ها که باعث ناکارآمدی آن‌ها می‌شود، از مجموع ۱۱۶ کتابخانه، ۳۴ درصد نبود فضا، بودجه و کتابدار را از اهم مشکلات خود داشته‌اند. ۲۲ درصد به نبود فضا، بودجه و حمایت نشدن توسط اداره‌ی آموزش و پرورش، ۱۷ درصد فقط به حمایت نشدن توسط اداره آموزش و پرورش، ۱۳ درصد به همه‌ی موارد و ۵ درصد به استقبال نکردن دانش‌آموزان اشاره کرده‌اند.

نتیجه‌گیری

پویایی نظام آموزشی کشور در گرو میزان بهره‌گیری از کتابخانه‌های

آموزشگاهی ناشی از ساختار متمرکز آموزش و پرورش است که در آن، شیوه‌ی آموزشی همچنان حافظه محور به پیش می‌رود.

آموزشگاهی در نقش یک ابزار آموزشی است. با وجود پذیرش ضرورت توسعه و تقویت کتابخانه‌های آموزشگاهی از سوی مسئولان آموزش و پرورش کشور، عملاً شاهد ضعف کمی و کیفی این کتابخانه‌ها هستیم.

به طور کلی، ناکارآمدی کتابخانه‌های آموزشگاهی دوره متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد، مشخص نبودن جایگاه کتابخانه‌های آموزشگاهی در نظام آموزش و پرورش است. برنامه‌ای برای ایجاد با گسترش آن‌ها وجود ندارد و آموزشگاه‌هایی که کتابخانه دارند، با مشکلاتی همچون: کمبود فضا و بودجه، نامناسب بودن وقت استفاده، نبود نشریات ادواری، استفاده نکردن از نظام طبقه‌بندی استاندارد به علت نبود کتابدار

متخصص، نبود مواد دیداری- شنیداری و فناوری‌های اطلاعاتی، کمبود کتاب‌های آموزشی و روزآمد نبودن کتاب‌های آموزشی موجود، نداشتن خط مشی مشخص برای ابراز وجود در پیکره‌ی نظام مدرسه مواجه هستند. شاید بتوان گفت، بیش‌تر مشکلات کتابخانه‌های

ویژگی های یک کتاب آموزشی خوب

مدگهای یک روز آموزش خوب

